

NOTA AAN HET CIW N.A.V. DE EVALUATIE DROOGTE 2018

Deze nota gaat in op de vraag van het CIW (mail dd. 6/09/2018) om een overzicht te bezorgen van de genomen maatregelen, een evaluatie van de impact van de droogte en aanbevelingen te doen.

INHOUD

Politiebesluiten Vlaams-Brabant	1
Persberichten	2
Vragen n.a.v. de politiebesluiten	3
Evaluatie impact	4
Aanbevelingen	6

POLITIEBESLUITEN VLAAMS-BRABANT

- 20 juli 2018** – voor de gemeenten: Affligem, Asse, Bever, Dilbeek, Galmaarden, Gooik, Halle, Herne, Lennik, Liedekerke, Pepingen, Roosdaal, Sint-Genesius-Rode, Sint-Pieters-Leeuw, Ternat: **Verbod op het gebruik van water uit het publieke leidingnet:**
 - voor het besproeien van velden, binnenplaatsen, grasperken en tuinen, tenzij in het kader van de normale activiteiten van land- en tuinbouwondernemingen;
 - voor het besproeien van daken, gevels, tenten, luifels en sportterreinen;
 - voor het reinigen van straten, straatgreppels, stoepen, voetpaden en riolen;
 - voor het afsputten van motorvoertuigen, aanhangwagens en opleggers, tenzij in het kader van de normale activiteiten van daartoe gespecialiseerde ondernemingen en in de gevallen waar het afsputten in de regeling of vergunning is opgelegd;
 - voor het vullen of bijvullen van particuliere zwem- en plonsbaden (> 100 liter), van vijvers en het bevoorraden van fonteinen;
 - in de onderneming, voor doeleinden die niet absoluut noodzakelijk zijn voor het personeel of het productieproces of de bedrijfsactiviteiten.
- 25 juli 2018** – voor heel de provincie:
 - **Captatieverbod** op alle **onbevaarbare waterlopen** in Vlaams-Brabant met uitzondering voor het eigen vee dat nog buiten staat.
 - **Verbod op het gebruik van water uit het publieke leidingnet:**
 - voor het afsputten van motorvoertuigen, aanhangwagens en opleggers, tenzij in het kader van de normale activiteiten van daartoe gespecialiseerde ondernemingen en in de gevallen waar het afsputten in de regeling of vergunning is opgelegd;

- voor het vullen of bijvullen van particuliere zwem- en plonsbaden (> 100 liter), tenzij dit om technische redenen tijdens de aanleg van het zwembad voor het metselwerk vereist is;
 - voor het vullen of bijvullen van vijvers en het bevoorraden van fonteinen;
 - voor het reinigen van straten, straatgreppels, stoepen, voetpaden en riolen;
 - voor het besproeien van velden, binnenplaatsen, grasperken en tuinen, tenzij in het kader van de normale activiteiten van land- en tuinbouwondernemingen;
 - voor het besproeien van daken, gevels, tenten, luifels en sportterreinen;
 - in de onderneming, voor doeleinden die niet absoluut noodzakelijk zijn voor het personeel of het productieproces of de bedrijfsactiviteiten.
- Verbod voor elk type water om bovenstaande activiteiten uit te voeren tussen 08:00u en 20:00u
3. **16 augustus 2018:** Verbod om water te capteren uit de onbevaarbare waterloop de **Mark** in de gemeenten Galmaarden en Herne voor drinkwater voor vee (o.w.v. de aanwezigheid van **Blauwalg**)
 4. **17 augustus 2018:** De verboden en beperkingen op het gebruik van water, zoals bepaald in het **politiebesluit van 25 juli 2018, worden opgegeven. Het captatieverbod** op alle onbevaarbare waterlopen **blijft behouden** met uitzondering van het beperkt capteren van drinkwater voor het eigen vee dat nog buiten staat.
 5. **22 augustus 2018:** Verbod om water te capteren uit de bevaarbare waterloop ‘**insteekdok van het Zeekanaal Brussel-Schelde**’ in de gemeenten Grimbergen en Vilvoorde. Recreatieverbod op de bevaarbare waterloop ‘insteekdok van het Zeekanaal Brussel-Schelde’ (o.w.v. de aanwezigheid van **Blauwalg**).
 6. **17 september 2018:** **Opheffing** van het captatieverbod op onbevaarbare waterlopen.

PERSBERICHTEN

Persberichten via de website van de gouverneur

26/06/2018: Besparingstips werden verspreid over douchen ipv een bad nemen, planten begieten, niet besproeien van gazons, overslaan van auto wassen, ...

20/07/2018: persbericht over de instelling van het politieverbod van 20/07/2018

25/07/2018: persbericht over de instelling van het politieverbod op 25/07/2018

08/08/2018: persbericht dat de bepalingen uit het politieverbod van 25/07/2018 behouden blijven.

16/08/2018: persbericht over het verbod om water uit de Mark te gebruiken als drinkwater voor vee o.w.v. blauwalg

17/08/2018: persbericht over de opheffing van het politieverbod van 25/07/2018 (opheffing van verbod/beperkte maatregelen watergebruik, behoud captatieverbod)

22/08/2018: persbericht over de blauwalg in het Insteekdok: recreatieverbod en verbod om water te capteren voor het drenken van vee

18/09/2018: persbericht over de opheffing van de maatregelen water in de provincie Vlaams-Brabant (zuinigheid blijft aangewezen)

Persberichten via de website van de provincie

26/07/2018: persbericht 'Gouverneur vraagt Vlaams-Brabanders spaarzaam te zijn met water'

20/07/2018: persbericht 'Verspilling leidingwater verboden vanaf 23 juli in 15 Vlaams-Brabantse gemeenten'

25/07/2018: persbericht 'Verspilling water verboden in de provincie Vlaams-Brabant: Uitzonderlijke aanhoudende droogte leidt tot extra maatregelen'

13/08/2018: persbericht 'Beperkingen watergebruik blijven van kracht. Waterreserves ontoereikend voor opheffen droogtmaatregelen'

16/08/2018: persbericht over de blauwalg op de Mark in Tollembeek

22/08/2018: persbericht over de blauwalg op het Insteekdok

18/09/2018: persbericht 'Einde van de maatregelen tegen droogte in Vlaams-Brabant'

VRAGEN N.A.V. DE POLITIEBESLUITEN

Vragen van particulieren over:

- water geven aan moestuin en planten in potten
- een zwembadje (bij)vullen
- besproeien van tuinen, grasperken, sportterreinen, ... edm. met regen-, bron- of putwater
- besproeien met leidingwater (nieuwe), planten, struiken, bomen en hagen in de (pas aangelegde) tuin.
- Mogelijkheid om de investeringskosten van een nieuw aangelegde tuin waarin de planten kapot gaan door de droogte te recupereren
- met leidingwater sportterreinen, grasperken edm besproeien, afsproeien van wagens, ..., (bij)vullen van vijvers, particuliere zwembaden, ...
- met leidingwater reinigen van straten e.a., besproeien van daken, ...
- capteren van water uit bepaalde waterlopen in Vlaams-Brabant;
- grondwater oppompen
- door het droogvallen van een vijver er vissterfte dreigt? Mag de vijver dan worden bijgevoerd?;
- mag de bron van de gemeente gebruikt worden?;
- loonwerkers capteren water en verkopen dit. Mag dit?.

Vragen van bedrijven en ondernemingen:

- mag (vergunde) carwash auto's wassen;
- mag het bedrijf dat materiaal verhuurt het materiaal kuisen/reinigen met water; ...
- wat als het technisch noodzakelijk is voor het metselwerk bij de aanleg van het zwembad om dit te vullen met water (meer dan 100l);

- kunnen professionele sportclubs beschouwd worden als een bedrijfsactiviteit en krijgen ze de toelating om hun terreinen (vb. tennis, voetbal, ...) minimaal te besproeien als dit noodzakelijk is om deze in goede conditie te houden.

Vragen van landbouwers:

- mogen land- en tuinbouwbedrijven de normale activiteiten blijven uitoefenen (bv. het besproeien van de gewassen);
- mag de boer die zijn vee op de weide heeft staan, nog water capteren uit de waterloop in de buurt;
- Mag er leidingwater gebruikt worden voor het afkoelen van de stallen;

Bronbemalingen:

- Is een vergunning nodig voor bronbemaling?
- Wie geeft een vergunning voor bronbemaling?
- Mogen buurtbewoners het opgepompte water opvangen voor eigen gebruik?

Effluentwater: bedrijven bieden effluentwater aan

- Normaal lozen we op oppervlaktewater. Dienen we – gezien de droogte- eerst een toestemming te hebben indien we niet lozen (om het debiet van de waterloop niet extra te beïnvloeden)?
- Moeten we naast de lozingsparameters, nog bijkomende analyses laten uitvoeren alvorens we water ter beschikking zouden mogen stellen van landbouwers?

Vragen i.v.m. de blauwalg:

- Wanneer mag er terug gecapteerd worden? Wanneer wordt het verbod opgeheven? Wanneer gebeurt de volgende staalname?

Vragen ivm het recreatieverbod:

- Wanneer mag er terug aan recreatie worden gedaan?
- Vragen i.v.m. de procedure: hoe/wanneer wordt er bepaald of het verbod kan opgeheven worden

Vragen van de politiezones:

- Over de interpretatie van het politieverbod van 25/07/2018

EVALUATIE IMPACT

We beschikken niet over objectieve gegevens die toelaten de impact van de droogte en de genomen droogtmaatregelen in te schatten op niveau van het watersysteem zelf. Door het ontbreken van monitoringsgegevens en inschattingen van watervraag en aanbod, weten we niet hoeveel water er zonder het captatieverbod uit de rivieren en beken zou zijn getapt. Dit is misschien het meest frappante om vast te stellen in het kader van een evaluatie: We zijn niet in staat een correcte evaluatie te maken op het vlak van onze waterlichamen zelf.

Mogelijks kan voor die waterlopen waarvoor waterstanden beschikbaar zijn door de waterbeheerders wel een inschatting worden gemaakt of het captatieverbod zinvol was (op basis van normale debietafname bij droge zomerperiodes in het verleden, inschatting verdamping en deze vergelijken met wat er dit jaar werd vastgesteld)?

De impact van de lage waterstanden en de sterke daling van de grondwatertafels op ecosystemen en de effecten op waterkwaliteit zijn voldoende gekend bij het CIW. We kregen zelf meldingen binnen van heel wat grachten die volledig droog stonden en kwelbronnen die droog vielen voor het eerst sinds mensenheugenis.

We bespreken hieronder nog de impact van de voorbije droogteperiode op werklust, handhaving en economische sectoren.

Werklust intern

De opvolging van de droogtecrisis en het nemen droogtmaatregelen werd opgenomen door de dienst noodplanning en de dienst van de gouverneur in nauw overleg met het diensthoofd waterlopen van de provincie. We investeerden heel wat personeelsuren in het uitwerken en de opvolging van de droogtmaatregelen.

- Opstellen en communiceren van de politiebepsluiten
- Opstellen van de persberichten en beantwoorden vragen pers
- Overlegmomenten met experten (waterbeheerders uit onze provincie, samen met middenveld)
- Intern overleg (provinciehuis) met de Dienst Waterlopen van de provincie en met de beleidsadviseur van de gouverneur voor de Vlaamse overheid
- Opvolgen beslissingen droogtecommissie en analyses blauwalg
- Beantwoorden van vragen: zowel telefonische als per mail waren er een hele boel vragen. Vooral de eerste 2 tot 3 dagen na de instelling van het politieverbod van 25/07/2018 was er toch één medewerker voltijds bezig met het beantwoorden of doorsturen van vragen.

Handhaving

Een verbod heeft o.i. op zich een sterk sensibiliserend effect. Sociale controle maakt dat het merendeel van de bevolking zich effectief houdt aan de maatregelen. In het geheel van de opdrachten van de lokale politie is de opvolging van de droogtmaatregelen geen prioriteit. Wij hebben ook niet gevraagd alle interventies en de opvolging van de politiebepsluiten droogte te registreren. Bij een bevraging van de 24 politiezones in onze provincies, konden 18 zones ons gegevens bezorgen.

In deze 18 politiezones werden er:

- 2 PV's uitgeschreven (2 politiezones met elk 1 PV)
- Minstens 12 waarschuwingen gedaan: 5 zones registreerden deze: het gaat om 12 gekende waarschuwingen. Daarnaast waren er 2 zones die wel degelijk overtredingen vaststelden en mondelinge waarschuwingen deden, maar dit niet registreerden en waar het juiste aantal dus niet van gekend is.
- In 10 politiezones van de 18 politiezones werden geen vaststellingen met waarschuwingen/boetes gedaan

Impact droogte op economische sectoren.

Voor de landbouwsector kunnen we verwijzen naar de gemeentelijke schattingscommissies die momenteel hun ramingen maken (en voor het einde van september deze informatie zullen overmaken aan het departement Landbouw en Visserij).

Op basis van de gegevens van Aquafin over het opvragen van effluentwater bij de RWZI's in onze provincie blijkt dat dit in vergelijking met andere provincies minimaal was (4.050m³ van de 120.000m³ in Vlaanderen; schatting 10 à 15 contracten in onze provincie tgo. 130 over heel Vlaanderen- zie bijlage voor meer uitgebreid overzicht voor de effluent-ophalingen).

Op vlak van recreatie heeft de droogteperiode een impact gehad op de provinciedomeinen De Halve Maan en Huizingen (waar kajak- en waterfietsverhuur omwille van te lage waterstanden werd opgeschort). Verschillende visvijvers hebben te kampen met extreem lage waterpeilen. We kregen melding van 1 beheerder die besliste droog te leggen en af te vissen. Het recreatieverbod op het insteekdok Grimbergen-Vilvoorde heeft ertoe geleid dat een zeilkamp en regatta moest worden afgelast en er al ruim een maand geen trainingen konden doorgaan van zeilen, zeescouts en waterski. De waterski-club gaf ons door 2 personeelsleden te hebben die tijdelijk op non-actief werden gezet (technisch werkloos).

We kregen vanuit particuliere hoek heel wat vragen over schade in tuinen en jonge aanplanten die mogelijks zijn afgestorven.

AANBEVELINGEN

Nood aan gegevens over vraag en aanbod

Er ontbreken gegevens om de impact van de droogte en een captatieverbod in te schatten: hoeveel landbouwers gebruiken beek- of rivierwater voor hun teelten of dieren? Welke gevolgen had het captatieverbod op hun bedrijfsvoering? Kunnen ze terugvallen op grondwaterputten of eigen opslagsystemen of zijn ze aangewezen op leidingwater? We kunnen deze vragen ook doortrekken naar de industrie: hoe groot is de vraag en hoe kwetsbaar is het productieproces tgo. lange droogteperiodes.

We hebben geen zicht op wat juist de watervraag is en vanaf wanneer een beperking in het aanbod aan water voor de economische sectoren kritisch wordt.

Het is ons ook niet duidelijk welke minimale debieten vereist zijn voor de ecologische leefbaarheid en waterkwaliteit van de waterlopen. Een overzicht is nodig van welke waterlopen het meest kwetsbaar zijn. We kunnen ons indenken dat een captatieverbod in de ene waterloop belangrijker is dan in een andere omwille van het voorkomen van bepaalde soorten en de ecologische investeringen die al gebeurden. Waar men bv. investeerde in viswatertrappen of waar bepaalde beschermde en kwetsbare soorten zitten, kan men overwegen strenger om te gaan met het captatieverbod dan elders waar dit niet of veel minder speelt.

We zijn vragende partij voor een balansmodel waarin vraag (incl. de ecologische noden) en aanbod zijn opgenomen, zodat maatregelen op maat onderbouwd kunnen worden.

Investeren in een geautomatiseerd meetnet aangepast aan droogte (stijl overstromingsvoorspeller).

Er is momenteel nauwelijks of geen informatie beschikbaar over waterstanden in de verschillende waterlopen bij droogte. De waterstanden zakten onder de peilmeetniveaus bij een aantal waterlopen eerste categorie. Voor de provinciale waterlopen moeten waterstanden visueel worden vastgesteld en is er geen mankracht om dit te monitoren.

We vernemen van de VMM dat er op dit moment werk gemaakt wordt van een aanpassing van de overstromingsvoorspeller en meetsystemen richting droogte en steunen dit initiatief volledig.

Overkoepelende visie en dringend bijstellen van de waterbeheersvisies op basis van de te verwachten klimaatverandering

Een gedifferentieerd en gradueel actieplan bij droogte ontbreekt momenteel. We moeten afspraken maken over welke maatregelen prioritair zijn en wie de initiatieven neemt. In Vlaams-Brabant hadden we een eerste droogtebrainstorm op 17/09. We willen graag met CIW afstellen wat in de komende maanden door Vlaanderen wordt opgenomen en waar we als provincies complementair op kunnen inzetten.

Verdringingsregels zoals in Nederland werden uitgewerkt behoren ook hier tot de mogelijkheid en kunnen voor de waterbeheerders een goede leidraad zijn om te bepalen wie in welke omstandigheden nog recht heeft op water uit de waterlopen. Het kan evt. ook zinvol zijn voorwaarden voor captatie uit te werken: denken we aan stille pompen of systemen die vis-sparend zijn.

Het komt er op aan duidelijk vooraf te weten welke maatregelen we inzetten wanneer de situatie kritiek wordt. We zagen deze zomer initiatieven waarbij bedrijven hun gezuiverd afvalwater ter beschikking stelden van landbouwers en gemeentes. De vraag hierbij is hoe zich dit verhoudt tot een captatieverbod en of deze werkwijze wel verantwoord is- gezien dit water anders in de waterlopen terecht zou komen. We kunnen ons ook afvragen of een beperkte captatie stroomafwaarts van het lozingspunt niet even goed kan.

Daarnaast is het essentieel na te gaan hoe we ons veerkrachtiger kunnen maken tegen extreme neerslag én lange droogteperiodes? Combinatiemaatregelen uitwerken wordt de uitdaging voor de komende jaren (bv. bufferbekkens met dubbel doel: opvang overlast én reserve bij droogte). Een bijsturing van de Vlaamse hemelwaterverordening is ook aan de orde (grotere reservoirs bij bouwprojecten, infiltratiebonus, ...). We moeten verder inzetten op:

- Een doorgedreven zuinig en efficiënt watergebruik
- retentie/opvang aan de bron
- ontharding, buffering en infiltratie
- het inzetten van valleien, waterlopen en grachten als natuurlijk buffersysteem voor wateroverlast en waterschaarste. Mogelijkheden nagaan van peilgestuurde drainage
- doorgedreven gebruik van regenwater in huishoudens en intelligente vulling en lediging uitwerken (waarbij bv. bij risico op wateroverlast putten deels leeggemaakt kunnen worden)
- intelligente wegeaanleg
- onderzoeken mogelijkheden van grijswater bij lokale ontwikkelingsprojecten
- verdere promotie hemelwaterplannen, waarbij ook aandacht gaat naar droogtemaatregelen
- klimaatbestendig ruimtelijk ordenings- en vergunningenbeleid
- ...

1-1 relatie tussen droogtecodes en maatregelen.

Het is voor een buitenstaander niet te begrijpen dat code oranje wordt behouden maar het daarmee samenhangend captatieverbod wordt opgeheven. Waarom werd dit verbod dan eigenlijk uitgevaardigd? We pleiten voor een duidelijke relatie tussen enerzijds de droogtetoestand en de hieraan gekoppelde maatregelen. Daarnaast willen we een fijner afgestelde regeling in de toekomst. Een cascadesysteem moet worden uitgewerkt, bij voorkeur ook met prioriteringsregels op basis van ecologische kwaliteit van de waterloop en belangen van gebruikers.

Communicatie: We stellen vast dat de communicatie CIW experts droogte, droogtecommissie en gouverneurs aanvankelijk nog niet geolied liep. Gaandeweg is dit wel op punt gesteld en kregen we tijdig informatie door. Indien de werkwijze behouden zou blijven is het voor ons belangrijk dat:

- Persberichten steeds een paar uur vooraf aan de gouverneurs worden bezorgd, zodat wij niet overvallen worden door vragen vanuit de pers over adviezen die we zelf nog niet doorkregen.
- Adviezen eenduidig en coherent zijn (cf. vorige aanbeveling 1-1 relatie codes/maatregelen). En aangepast zijn aan de provinciale situatie.

Uitwerken van een FAQ

Het zou zeer zinvol zijn een algemene lijst met vragen en antwoorden te maken. We hebben hoger een overzicht gegeven van het type vragen dat we kregen. Het zou goed zijn dat er vanuit het CIW een standaard vraag en antwoord lijst online wordt geplaatst waarnaar wij in persberichten en in onze communicatie kunnen verwijzen.

Blauwalg en botulisme

We hebben in de droogteperiode op ons grondgebied 2 politiebepalingen uitgevaardigd voor blauwalg. Dit op basis van wat ons door de waterbeheerder werd doorgegeven. We hebben echter geen zicht op hoe de situatie elders was en stellen ons de vraag of het blauwalg probleem zich tot deze 2 locaties heeft beperkt. Er is geen monitoringssysteem voor de niet-zwemwaters en recreatiegebieden die geen vergunningsplicht hebben. Tegelijkertijd met die vaststelling, stellen we ons ook de vraag of zo'n opvolgsysteem en permanent meetnet nuttig zou zijn. Wij kregen dit jaar geen signaal uit onze provincie van reëel vastgestelde gezondheidsproblemen die terug te brengen zijn op contact met cyanobacteriën. Het lijkt ons aan het Agentschap Zorg en Gezondheid aan te geven welke maatregelen er in de toekomst wenselijk zijn en welke preventieve maatregelen genomen moeten worden.

Inrichters van waterrecreatie hebben alleszins ook een belangrijke taak op te nemen. Naast sensibilisatie van recreanten en aandacht voor het potentieel probleem is het ook aangewezen om beheerders van recreatiedomeinen tips te geven over hoe zij algenbloei en botulisme kunnen tegengaan (beluchten, nutriëntenniveau opvolgen en correct bemestingsbeheer, evt. wegscheppen?, ...). De watersportsector gaf ons duidelijk het signaal vragende partij zijn hun eigen verantwoordelijkheid hierin te kunnen opnemen.